

نگاه اجتماعی به اخلاق

دومین نشست از سلسله نشست‌های «آیت‌الله‌العظمی مظاهری؛ استاد اخلاق و فضیلت» با محور آثار اخلاقی ایشان با حضور حجج اسلام علی مختاری، مدیرگروه اخلاق دانشگاه معارف اسلامی و سیدعباس حسینی، از محققان و نویسندگان حوزه علمیه قم، شنبه 25 دی‌ماه در خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) برگزار شد.

دومین نشست از سلسله نشست‌های «آیت‌الله‌العظمی مظاهری؛ استاد اخلاق و فضیلت» با محور آثار اخلاقی ایشان با حضور حجج اسلام علی مختاری، مدیرگروه اخلاق دانشگاه معارف اسلامی و سیدعباس حسینی، از محققان و نویسندگان حوزه علمیه قم، شنبه 25 دی‌ماه در خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) برگزار شد.

در این نشست‌ها به مسائلی همچون «سیری در آثار اخلاقی آیت‌الله‌العظمی مظاهری»، «دیدگاه آیت‌الله‌العظمی مظاهری نسبت به مبادی اخلاق در قرآن» و «روش‌شناسی تدریس و شیوه تربیتی آیت‌الله‌العظمی مظاهری» پرداخته شد. آیت‌الله‌العظمی مظاهری به‌عنوان یکی از مراجع عظام تقلید از جمله استادان برجسته اخلاق است که در این زمینه آثار فراوانی را تألیف کرده که از آن میان می‌توان به «الاخلاق» (در 3 جلد)، «اخلاق در خانه»، «اخلاق و جوان»، «اخلاقیات العلاقه الزوجیه»، «خانواده در اسلام» و «فضایل و رذایل اخلاقی» اشاره کرد.

ابتدای این نشست حجت‌الاسلام مختاری به ارائه سخن پرداخت. وی با اشاره به جامعیت علوم آیت‌الله‌العظمی مظاهری اظهار کرد: آیت‌الله‌العظمی آقامیرزاحسین مظاهری از فقهای ذوفنون و دارای ابعاد مختلف علمی و شخصیتی است و در رشته‌های مختلفی کار کرده و از شخصیت‌های پربرکت جامعه ماست، گرچه عمده تلاش ایشان حوزه‌های فقه و اصول است، اما توجه ویژه و تأکید جدی به اخلاق داشته‌اند؛ زیرا معتقدند که هدف همه انبیاء(ع) انسان‌سازی، تغییر و احیای دل است. به همین دلیل ایشان به مباحث اخلاقی بیشتر توجه دارند.

وی در ادامه سخنانش با بیان اینکه آیت‌الله‌العظمی مظاهری کتابی در مورد انقلاب اسلامی نیز دارد، افزود: ایشان معتقدند یکی از اهداف انقلاب اسلامی که به رهبری امام خمینی(ره) به پیروزی رسید صرف تغییرات مادی، ظاهری، سیاسی و اجتماعی نبود، بلکه یکی از اهداف بسیار مهم انقلاب اسلامی تأکید بر اخلاق و ایجاد زمینه بسیار مناسب برای خودسازی و در واقع رفع موانع و مشکلات فراروی جوانان و مؤمنان برای پاکسازی دل، تقوا و اخلاص و در واقع همان ایجاد معنویت بود. ایشان این اعتقاد را با وصیت‌نامه حضرت امام خمینی(ره) مستند می‌کنند. امام خمینی(ره) در وصیت‌نامه خود تأکید دارند و می‌فرمایند: ما باید مراکز، دانشگاه‌ها و حوزه‌هایی درخصوص اخلاق تأسیس کنیم تا بتوانیم زمینه خودسازی در جوانان و جامعه را فراهم کنیم.

این محقق و نویسنده در ادامه سخنانش با تأکید بر اینکه آیت‌الله‌العظمی مظاهری به معنویت اخلاق خیلی توجه داشتند و خودشان هم یک شخصیت اخلاقی بودند، تأکید کرد: آثار آیت‌الله‌العظمی مظاهری هم در این ارتباط مختلف و زیاد است، آثار ایشان عمدتاً گفتارهایی است که منتشر شده، البته یادآور شوم که ایشان در ابعاد مختلفی کار کرده‌اند، یعنی فقهی است که به یک مسئله از زوایای مختلفی می‌نگرد و تک‌ساحتی و یک‌بعدی نیست.

آیت‌الله‌العظمی مظاهری سال‌هاست که به این مباحث ورود پیدا کرده‌اند. ایشان معتقد هستند که اگر دل و قلب انسان پاک شود همه‌چیز درست می‌شود؛ زیرا هدف انبیاء(ع) همین پاک کردن قلوب انسان‌هاست. ایشان به‌عنوان یک فقیه مسائل را از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار می‌داد به‌طوری که حتی پیش از انقلاب، کتابی 4 جلدی در خصوص اقتصاد نوشته‌اند. پیش از پیروزی انقلاب اسلامی که به خاطر مسائل انقلاب حوزه‌ها تعطیل بود ایشان می‌گفت شب‌ها بیدار می‌ماندم و درباره اقتصاد مطلب می‌نوشتم، چون می‌دانستم بعداً به علم اقتصاد و اینگونه کتاب‌ها زیاد نیاز است. همچنین تدریس فلسفه هم فراوان داشتند و نهایتاً حکمه و شرح منظومه و بخش‌هایی از اسفار را تدریس کرده بودند.

حجت‌الاسلام مختاری با اشاره به انتشار آثار اخلاقی فراوان از آیت‌الله‌العظمی مظاهری بیان کرد: برخی از این آثار درس‌گفتارهای ایشان بوده و برخی دیگر هم توسط خود استاد تألیف شده است؛ به‌عنوان نمونه «جبهه و جهاد اکبر»، «جهاد با نفس» در

3 جلد که در جبهه‌های جنگ مورد استفاده فراوان بود. همچنین می‌توان به «عوامل کنترل غرایز در زندگی انسان»، «فرماندهی در اسلام»، «اخلاق در خانه»، «فضایل و رذایل اخلاقی»، «تربیت فرزند در اسلام»، «خانواده در اسلام»، «به سوی حق»، «ویژگی‌های معلم خوب» و «در ساحل سپیده اخلاص» اشاره کرد که بسیار مورد توجه قرار گرفته است.

این محقق و مدرس حوزه در مورد کتاب اخلاق در خانواده تأکید کرد: کتاب «اخلاق در خانواده» اثری است که ایشان در مصلاهی قدس قم در ماه رمضان در قالب سخنرانی بیان کرده‌اند. این سخنرانی‌ها از طریق رادیو برای مردم قم پخش می‌شد و تأثیر آن در مردم قم نیز برای مدت‌ها مشهود بود. کتاب «اخلاق در اداره» که برای مدیران نوشته بودند، «اخلاق و خودسازی در مکتب اهل بیت(ع)»، «اعتکاف سلوک منتظران»، «روزه سلوک پرهیزگاران»، «شرح و تفسیر دعای کمیل» در 3 جلد، «شرح و تفسیر مناجات شعبانیه» و «شرح و تفسیر دعای سحر» در 2 جلد از دیگر آثار ایشان است.

شخصیتی چند بعدی

در ادامه نشست حجت‌الاسلام حسینی به ارائه سخن پرداخت و از آشنایی خود با آیت‌الله‌العظمی مظاهری سخن گفت و آنگاه تأکید کرد: آیت‌الله‌العظمی مظاهری تنها یک چهره اخلاقی نیست، ایشان چهره جامعی است که شاگردان تربیت‌شده‌شان اکنون از اساتید درس خارج حوزه هستند و تدریس خارج دارند. آیت‌الله‌العظمی مظاهری در ابعاد فقه و اصول کار کردند و تقریباً می‌توان گفت اکثر کتاب‌های فقه را ایشان تدریس کردند. ایشان ویژگی‌های زیادی در اخلاق داشت که برای بنده چشمگیر بود.

وی در ادامه با اشاره به فضایل اخلاقی آیت‌الله‌العظمی مظاهری اظهارداشت: خداوند در آیه‌ای درباره خوش‌خلقی پیامبر اکرم(ص) فرمودند: «#فِيمَا رَحَّمَهُ مِنْ اللَّهِ لَيْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فُظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْقَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ؛ پس به برکت رحمت الهی با آنان نرم‌خو و پرمهر شدی و اگر تندخو و سخت دل بودی قطعا از پیرامون تو پراکنده می‌شدند پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در کارها با آنان مشورت کن و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن، زیرا خداوند توکل‌کنندگان را دوست می‌دارد».

نویسنده کتاب «#پیامبر اعظم(ع) در قرآن» افزود: رمز موفقیت پیامبر اسلام(ص) در رسالت و گسترش اسلام و جذب افراد به اسلام اخلاق خوش ایشان بود که با آغوش باز از مردم استقبال می‌کرد و به حق درجه‌ای از این لطف خداوند شامل حال آیت‌الله‌العظمی مظاهری شده است. ایشان داری خلق گرم و دلیپذیر است و در نخستین برخورد در دل جا می‌گیرد. ایشان در برخورد با افراد مختلف چه غریبه‌ها و چه آشنایان چنان گرم می‌گیرد گویا سالیانی است با ملاقات‌کننده آشناست. از طرفی ایشان بسیار خیرخواه و دلسوز هستند و برای دیگران بسیار دعا می‌کنند. ایشان در دعا‌های نماز شب برای بسیاری از مردم دعا می‌کنند و از سویی با شاگردان خود به خوش‌خلقی برخورد می‌کنند.

حجت‌الاسلام حسینی در ادامه سخنانش اظهار کرد: هر کس که در کنار ایشان باشد احساس می‌کند نزدیک‌ترین فرد به ایشان است. به گونه‌ای صمیمانه با افراد مختلف برخورد می‌کند که انسان می‌تواند مهم‌ترین مسائل زندگی خود را با ایشان در میان بگذارد. ویژگی دیگر ایشان که برای بنده خیلی مهم است خیرخواهی و دلسوزی و دعا در حق دیگران است.

ادب تدریس و نقد استاد

حجت‌الاسلام حسینی با تأکید بر ادب تدریس آیت‌الله‌العظمی مظاهری اظهار کرد: اوایل انقلاب اسلامی که خدمت ایشان تلمذ می‌کردم ایشان درس را مطرح و به خصوص از امام راحل (ره)، آیت‌الله بروجردی و... نظریاتی را بیان می‌کردند و اگر هم به این حرف‌ها نقدی داشتند، می‌گفتند چند سؤال و یا ابهام در این باره برای ما مطرح است، یعنی نقص را به گونه‌ای نسبت نمی‌داد، بلکه نقص را به خود نسبت می‌داد و می‌گفت این ابهامی است برای من، یعنی ممکن است مطلب ایشان مطلب درستی باشد، ولی من آن را درک نکرده باشم. اینها نشان از این دارد که شخص ایشان نسبت به مردم و عفت زبان و تعبیرها توجه دارد.

این محقق و پژوهشگر حوزه با اشاره به شیوایی بیان آیت‌الله‌العظمی مظاهری گفت: آیت‌الله‌العظمی مظاهری مطالب را چنان روشن بیان می‌کند که تمام وجود شاگردان را سیراب می‌کند، چنان‌که بعد از پایان درس اخلاق در شب‌های جمعه بی‌صبرانه در انتظار رسیدن درس بعدی بودند. ایشان به زبان قوم خود سخن می‌گویند و از به کار بردن کلمات سنگین اجتناب می‌کردند.

وی در پایان سخنانش با بیان اینکه آیت‌الله‌العظمی مظاهری در علم رجال هم صاحب‌نظر است، گفت: آیت‌الله‌العظمی مظاهری در رجال اثری با عنوان «#الثقات الاخيار من رواه الاخبار» دارند. این کتاب دارای امتیازات برجسته‌ای است ازجمله توثیق روات بر اساس مشی قدما مانند اعتماد به مقبول بودن روایات عندالاصحاب گرچه تصریح نشده باشد و همچنین بی‌نیازی بسیاری از راویان از توثیق. این آثار ایشان را هم در زمینه رجال از دیگران متمایز و ممتاز می‌کند.